

Міністерство освіти і науки України

Національний університет харчових технологій

**80 МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ,
АСПІРАНТІВ І СТУДЕНТІВ**

*“Наукові здобутки молоді –
вирішенню проблем харчування людства
у XXI столітті”*

Частина 4

10–11 квітня 2014 р.

Київ НУХТ 2014

23. Концепції світових релігій в соціології

Роман Прозор, Віктор Поденко

Національний університет харчових технологій

Серед популярних філософсько-соціологічних концепцій релігії відокремлюється теорія засновника соціології релігії, німецького філософа і соціолога Макса Вебера. Він характеризує релігію як спосіб надання сенсу соціальному діянню: як явище культури вона задає і підтримує відповідні сенси, вносячи «раціональність» у пояснення світу і в повсякденну етику. Продукуючи певну картину світу, релігія концентрує сенси, на її основі переживання світу переходить у світоусвідомлення, в якому предметам і явищам надається певний сенс. Світ стає полем діяння демонів, душ, богів, надприродних сил. Неоднорідні елементи дійсності переплітаються у систематизований космос. Формується загальна мета, в основу якої покладається морально-релігійна ідея спасіння, віддачі за біди, негаразди, нещастя, які терпить людина в житті.

Усі чинники походження релігії (соціальні, гносеологічні, онтологічні, психологічні) взаємодіяли та взаємопосилювали один одного, набуваючи особливої ваги за різних обставин [1, с. 37-39].

Засновником концепції вважається М. Вебер (1864—1920рр.). Теоретичними передумовами вивчення релігії були його положення про "Ідеальні типи соціальної дії". Вебер заперечував об'єктивні чинники розвитку суспільства і відносно релігії стверджував, що вона має власні, релігійні джерела. А тому соціологія релігії повинна обмежуватися лише вивченням мотивації релігійних уявлень, котрі історично сприяли контролю над поведінкою та триманням індивідів у покорі. Згідно з цими положеннями, Вебер, на основі залучення значного історичного матеріалу, вмотивовує думку про вирішальну роль протестантської етики у формуванні і розвитку капіталізму.

На думку іншого визначного прихильника цієї концепції — Е. Дюркгейма (1858—1917 рр.), розуміння людської природи принципово неможливе без вивчення суспільства, у якому діє людина. Інтегруючою основою суспільства він визначає суспільну свідомість — загальні вірування, почуття, цінності, норми. За Дюркгеймом, послаблення згаданих вірувань і почуттів призводить до послаблення соціальних зв'язків між людьми і у перспективі загрожує дезінтеграцією суспільства, його розпадом.

У даній концепції в релігійних уявленнях та ритуалах персоніфікуються і символізуються всі соціальні явища. Для Дюркгейма релігійної віри, як головної ознаки релігії, не існує. Він фактично ототожнює форми релігійної і нерелігійної свідомості, а з іншого боку, релігійна свідомість ототожнюється з суспільною свідомістю взагалі. Дюркгейм доходить висновку, що існування релігії має вічний статус, вона є необхідним елементом в кожному суспільстві [2, с. 53-54].

Праці Дюркгейма і Вебера були визначальними в галузі соціології релігії. Надалі вона розвивалася за траєкторією, наміченою ними. Ця траєкторія базувалася на таких засадах:

— релігія є чинником стабільності суспільства, що забезпечується завдяки комунікативній функції (Дюркгейм);

— релігія є чинником соціальних змін, у чому виявляється її змістовно утворююча функція (Вебер);

— релігія як чинник конфліктів у суспільстві (Маркс), що відкриває простір для реалізації ілюзорно-компенсаторної, ідеологічної, світоглядної функції.

Тому значну актуальність набувають положення релігієзнавства — системи наукових знань (філософських, соціологічних, психологічних, історичних) про релігію, її походження, будову і функції. Деідеологізоване релігієзнавство приділяє значну увагу вивченню соціальної природи релігії, її місця в суспільстві. В такий спосіб воно виступає як раціоналістичний науковий тип знання про релігію, позбавлений рис як ідеологізованих, так і містифікованих теорій [3, с. 49-51].

Соціологія релігії є галуззю соціології та однією з релігієзнаючих наук. Як наукова дисципліна, вона функціонує в контексті соціологічного знання й інших наук про релігію. Перебуваючи на межі соціології і теології, вона враховує суспільну значущість і різноманітність релігійної проблематики, в тому числі й те, чи може бути релігія предметом наукового вивчення, чи не є соціологічний аналіз її вторгненням у заборонену для нього сферу.

Література

1. *Лубський В.* Релігієзнавство: Підручник для студ. вуз./ Володимир Лубський, Василь Теремко, Марія Лубська,. - К.: Академвидав, 2002., 2003. - 431 с.

2. *Черній А.* Релігієзнавство: Посібник/ Анатолій Черній,. - К.: Академвидав, 2003. – 351 с.

3. *Яроцький П.* Релігієзнавство: Навчальний посібник для студентів вузів/ Петро Яроцький,; КУТЕП. - К.: Кондор, 2004. - 305 ст.